

ZEMĪTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 16 (185)

1999. GODA AUGUSTS

CENA 10 SANTIMI

KONSULTANTI: religijas lūtas – prāvests **Alberts Budže**, Raiņa ilā 21, Tiļža, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mākslas vaicājumi – **Piters Gleizdāns**, Bazneicas ilā 34, Rēzekne, LV-4601, tālrunis 246-23325; poligrafeja, izdevniecība – **Jāns Eļksnis**, Bazneicas ilā 28, Rēzekne, LKC izdevniecība, LV-4601, tālrunis 246-22298; dzeja – **Ontons Slišāns**, Upīte 2-13, Šķilbānu pagosta, Bolvu rajons, LV-4587; vēsture – **Viktors Trojanovskis**, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; kultūrvēsture – profesors **Piters Zeile**, K. Valdemāra 145/I-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 27-361423; ekonomika – profesors **Ježups Zeļonka**, LJA EI, Akadēmijas 1, Reiga, LV-1003; orzemu biroja vadeitōjs – **Alberts Spōgis**, Breslauer StraÙe 44, 48157, Mūnster, Deutschland.

AGLYUNAS SVĀTKU KĒRTEIBA 1999. GODĀ

13. AUGUSTS – PIKTDĪNE

7.00 – reita Sv. Mise, Stundžu dzīsmes;
12.00 – dienas Sv. Mise;
13.00 – Rūžukrūns.
SVĀTĒ MEINARDĀ LEĻ SVĀTKI
18.00 – Vesperes (sv. Meinarda svātku ievodā);
19.00 – vokora Sv. Mise, Dīvamōtes litanija;
19.30 – Sv. Mateja Passija (divkolpōjums jaunosnei);
22.00 – nakts Vigilija.

14. AUGUSTS – SASTDĪNE

7.00 – Reita Sv. Mise (bazilikā);
10.00 – Sv. Mise (bazilikā), "Svātais Dīvs";
11.30 – svātcēlinīku oficiālō sagaideišona;
12.00 – dienas Sv. Mise (pi pāvesta oltora);
13.00 – Rūžukrūns (bazilikā).
JAUNOVAS MARIJAS DEBESIS UZJIMŠONAS LEĻ SVĀTKI
18.15 – ievoda zvoni;
18.30 – Vesperes (pi pāvesta oltora);
19.00 – vokora Sv. Mise (pi pāvesta oltora);
Ištyprnōšonas Sakramenta daleišona;
20.00 – Vysu Sv. Sakramenta iznešona (uz pavesta oltora),
Dīvamōtes litanija, Euharistikō procesija (pa sakralū laukumū),
"Kunga engēls...".
22.00 – Krystaceļš sakralajā laukumā, pusnakts Sv. Mise (pi pāvesta oltora).

15. AUGUSTS – SVĀTDĪNE

7.00 – reita Sv. Mise (bazilikā, latgaliski);
9.00 – Sv. Mise bērniem un jaunōnei (pi pāvesta oltora),
Ištyprnōšonas Sakramenta daleišona;
10.00 – Sv. Mise (apakšējā bazneicā, pūliski);
10.45 – spredikis (pi pavesta oltora, krīviski);
11.00 – Rūžukrūns (pi pāvesta oltora);
11.30 – kora gōreigōs dzīsmes (pi pāvesta oltora);
11.45 – zvoni;
12.00 – svātku golvonō Sv. Mise (pi svāto oltora),
Dīvamōtes litanija;
13.45 – Vysysv. Sakramenta iznešona Dīvamōtes litanija;
14.00 – Euharistikō procesija (pa sakralū laukumū, (pateiceibas himna
"Dīvs mes Tevi slavejam", nūslāguma svēteiba;
19.00 – vokora Sv. Mise (bazilikā).

**ALBERTS BUDŽE,
PRĀVESTS**

DRAUDŽU DZEIVE

30. maijā divkolpōjuma laikā Aglyunas bazilikas dekans Jāns Stepiņš dīvnomā svineigi ievadēja desmit jaunīšus – Aglyunas bazilikas kora skūlas pirmūs absolventus. Ostonas meitīnes un divi zāni igyvuši pamatizgleiteibu muzykā un bazneicas kora dzidōšonā, bet pici nu jīm apgyvuši arī varganu spēles mōku. Skūla uzjam audzēkņus jaunajam mōceibū godam.

...

Daugavpiļš Divmōtis bazneicas prāvests Juris Mukāns draudzis vōrdā nūdevis Daugavpiļš citumam 500 latu dīvnoma izbyuves vajadzēibom. Ti beja lygōšonu noms, bet pēc rekonstrukcijas administraceja piškeiruse divreiz lelōkas telpas ar kupolveidēim grīstim. Lai pāōtrynōtu byuvdorbus, dažaidu konfeseju pōrstōvi vōce zidōjumus. Pa 100 latim sazidōja vacticeibniki un evanġelisti. Byuvdorbus veice poši īslūdžāni, nu kurim puse sūda izcīšonas laikā pisavārsuši ticeibai. Jūs vydā 32 pareizticeigi, 12 vacticeibniki un 40 katōli.

...

26. jūni Šķilbānu bezneicā pulcējōs

ROGOVKAI – 200

Ar taidu devīzi šō goda 4. un 5. septembrī Rogovkā nūteik zynōtniska praktiska konference, kurā apskateits Naurānu nūvoda un Romas katōļu bazneicas vēsture, tiks runōts par Jō Eksleņces veiskupa Jezupa Rancāna

dzeivi diplomata, politika un valstsveira statusā. Pimynāti Latgolas tautas atmūdas dyžgori – Naurānu pogosta nūvodniki, apskateitas nūvoda volūdas īpatneibas. Dorbōsis vēstures, literaturas, mākslas, teologejas, dobas un folkloras interešu grupas.

Pirmōs dienas nūslāgumā paradzāts muzeja apmeklējums un dažaidas vokora aktivitātes. Ūtrajā diņā īpalānōts veiskupa Jō Eksleņcis Jōņa Buļa vizitaceja draudzē. Pulkstīņ 16.00 atklōs pīmines plōksni "Rogovka 200".

GERTRŪDE KUDIŅA, ROMUALDS GIBOVSKIS LATGOLAS DAUGOVA EISA EKSKURSEJA

"O, Jersika, meilō piļsāta! O, muni tāvu montōjums! O, munas tautas nagaideitō izpūsteišona! Voi priks tō asu dzimis, lai radzātu munas piļsātas degšonu, munas tautas iznycynōšonu?" – tai 1209. godā izsaucis pādejais karalis Vysvolds, radzūt dagūšū piļsātu. Tōs teritoreja bejuse 750 metrus gara un 150 – 200 metrus plota.

Poša Daugovas krostā gleznainā vitā 1821. godā uzcalta Madaliņas bazneica, kas arhitekturas ziņā atsašķir nu tradicionalōm Latgolā.

Neicgales katōļu bazneica calta 1861. godā un teik lelyski uzturāta. Natōli mežā ir Neicgales dyžakmiņš, kura garums 10,1 metrs, plotums – 9,8 metri, augstums – 3 un apkōrtmārs – 30 metri, tylpums – 130 kubikmetri. Teika stosta: "Valni īsadūmōjuši aizdambēt Daugovu, sameklējuši ļiti lelu akmini un nasuši. Uz reita pusi, kod īsadzidōjis gaiļš, nūmatuši zemē. nūkritis pūrā uz Neicgales un Kalupes mežu rūbežā".

Dzite slovona ar skaistū un sakūptū parku, lobikōrtōtū cīmatu un jō ļaudīm. Bet Dvites vōrdam vīnmār blokus ir Paula Sukatņika vōrds, jō izaudzātōs veinūgu šķirmis, jō ikūptais dōrzs. Jys pats ir Aizsauli, kas tagad kūp un uztur jō dōrzu?

Gotiskō Leiksnas bazneica calta 1912. godā un augstōkajā vitā. Vacōs Leiksnas bazneicas dekans Tomašs Kosovskis 1853. godā izdeve pirmū latgališu gramatiku pūļu volūdā. Leiksnas Līpas Mukōni ir Latgolas atmūdas darbinīku brōļu Skryndu dzimtinē. Leiksnas kopūs zam smogajōm plōksnem atsadus grafu Plāteru – Ziberģu dzymtas atzory. Zōle aug vitā, kur beja kōdreiz tik varona odotu fabrika.

Sveptes parkā stōv dyžas līpas, bet muiža steidzeigi jōglōb, tū restaurējūt. Sveptes draudzes prāvests Piters Smeļters ir vīns nu tīm nadaudzajīm latgaļu gōreidznīkim, kas sovū omotu piļdējis gondreiz tīkai dzimtinē. Savōcis lelu tautas folkloras pyuru, kū nūdevis Kr. Barona "Latvju dainom". Rakstējis arī dzeju. Atsadus Sveptes kopūs.

Pi Randenes Daugova ir apmāram 300 metrus plota. Te nu 1869. leidz 1872. godam dzeivōja Rainis, te 1870. godā dzymuse jō mōsa Dora. Tagad ti nalels kūku pudurs, pamatu akmini mōju vitā un pīmiņas akmiņš. Pōri ceļam beja DOSAAF (breivprōteiga organizaceja armejas, aviacejas un flotes atbolstam) lidlauks, nu kura pasacēle tymsi zaļas lidašynas ar sorkonu zvaigzni sōnūs. Jūs ryukūņa jauce klusumu, kaidis ir pōr Daugovas yudinim. Varbyut lidlauks varātu pazust un tō vitā nu Latgolas laukim atceļōtu laukakmini – pa vīnam Raiņa tālym. Pi Randenis varātu pīstōt kugeits, kas itu uz Mežcīmu.

Daugavpiļš! Lelō, skaistō, sērmō un bezgola dōrgō! Tev un maņ biži sōp, kod tovu vōrdu zōkō un tevi tērgō. Sōp, ka Daugova, caur tevi plyustūt,

tōjōk aitzak malna! Tovas vysvacōkōs byuves – cītūksnis un prikslyta nūcītnōjumi – ir apgōneiti. Kod byus tei diņa, kod atvērsīs breivi obu cītūksņū vōrti un par tū, kas ti bejis, varēs īraudzēt muzejā? Kaut pītyktu spēka, prōta, naudas un materialu īcarātājīm restauracejas dorbim! Vosorā uz myužēigim laikim nūzuda unikalōs metala konstrukcejōs byuvātais Vīneibas tyļts, lai savinōtu dīvas piļsātas – Daugavpili un Greivū. Ir cyts, kai soka, myusdīneigs tyļts, bet reizē arī tukšums. Vacais piļsātas vēsturiskais centrs: lela un gaiša cereiba, ka Latvišu bīdreibai tiks atdūts Vīneibas noms, ka īlas nasasauks svešaidūs vōrdūs, ka acis prīcēs atrestaurātōs ceļtnes, ka svātdīnas byus teišam svātdīnas. Plātera-Ziberģa caltō Mežcīma sanatoreja var kliut par patīsu dzidynōtovu! Dzeilēs atsarūn ōrstnīcyskas dyunes. Unikala ir Daugavpiļš kūkarhitektura, tei glōbjama un saglōbojama! Ceru īraudzeit luterāņu bazneicas tūrni.

Vītas gleznainajūs Daugovas krostūs, kur gribēja byuvēt Daugavpiļš HES, sōc apaugt ar smylgom. Bet rātas ir tik lelas, ka pyrmatnejū izskotu nikaidom metodem vairs navarēs sasņigt. Lai tys palik pīmineklis Žuka "Hidroprojektam", tō golvonajam inžineram Tveritņevam ar aktīryskū izskotu un arī pošmōju elektrīkim, kuri cer, ka energetikas krīze ir jau īsastōjuse un tūmār vajadzēs uzcelt Daugavpiļš HES. Bet es tai asu nūsailgōjuse pēc sveču gaismas...

Decembrī īsvētēja Juzefovas draudzes katōļu bazneicu Naujenē, tam vajadzēja nūtik 1961. godā, taču tūreizejō vara nūlēme, ka tū jōzmontoj

navys kulta, bet kulturas vajadzēibom un īreikōja klubu.

Kai varēs sakōrtōt Elernas un Butišku karjerus? Un voi te kai Bauskai nadraud zemestrice?

Naujenes piļskolna vitā Livonijas ordeņa mestrs Ernests Rasburgs nudybynōja ordeņa pili kai atbolsta punktu Daugovas krostā.

Vacratīņas piļskolns, Verveļu, Sikeles bazneica un Rozališku piļš ir tikai nadaudzi dobas un cylvāku veidōjumi, kas atsarūn Daugovas senlejä – īvainōtajā, bet dzeivajā pyrmatnejā ainovā.

Vītōs, kur obejūs Daugovas krostūs sakarā ar HES byuvi tyka izcaltas kopsātas, vajadzātu uzstōdeit boltus krystus.

Slutišku cīmā varātu izveidōt kūka arhitekturas breivdobas muzeju, kur varātu pōrvest nu piļsātōm tōs mōjas, kas ir spīstas atsakōpt slovonūs daudzstōvneicū priksā, pyldūt utopiskū dzeivūklju programmu "2000".

Markovas piļskolns atsarūn 20 kilometru attōlumā nu Krōslovas, pasaceļ 40 metru augstumā un nu tō pasaver plašs skots uz Daugovu un Augšzemis mežim. Daugovas senlejä izmātōts ļiti daudz akmiņu – arī te valni acimradzūt gribējuši aizdambēt jū, bet nav paspējuši, sōkuši dzidōt gaiļi. Īreikojūt dobas parku "Daugovas lūki", na vīnam vīn tys klius par myužā dorbu. Bet cytaidi navar. Cytaidi otkol saīs valni, ness akmiņus un mēginōs aizdambēt Daugovu. Taipat kai tū darējuši vairōkkōrt un nav izadevis...

Nu Daugavpiļš Latvišu kulturas bīdreibas biļetena "Daugavas vēstnesis" 1990. goda 2. februara numera.

Rekovas vydušskūlas 12 abiturienti, kuri šūgod sekmeigi nūbeidze mōceibas vīteļē vydušskūlā. Pirms dūšonōs uz studējom golvaspiļsātā, jauni cansūni lyudze draudzis prāvestu celebrēt pateiceibas divkolpōjumu. Daja katōļticeigūs abiturientu gōja pi dīvgolda. Svātōs Mises laikā jūs uzrunōja un Dīva svēteibu turpmōkajā dzeivī nūvēlēja prāvests A. Budže.

4. jūli pēc divkolpōjuma Svēntes bazneicā nūtyka kopu svātki. Te apbedēits īvarojamais katōļu priesters, folklorists, sabīdryskais darbinīks, Krīšjōņa Barona leidzġaitniks tautas gōramontu apkūpōšonā Piters Smeļters. Šūgod paīt 130 gadu nu jō dzimšonas un 50 gadu, kūpš myra 1949.

godā 7. jūli. Pi jō kopa beja sareikōts pīmines breids.

...

Kaidus godus četrdesmit Rībeņu katōļu draudzi nabeja apmeklējis veiskups, šūgod te īsaroda Rēzeknes-Aglyunas diecezes gōreigais vadeitōjs Jō Eksleņce Jāns Bulis. Jys ļaužu pōrpiļdeitā bazneicā teice sovū gona uzrunu draudzes lūceklim, īstyprnōja lelu grupu Rībeņu pogosta bērnu un kūpā ar Preiļu dekanata prāvestim celebrēja svātū Misi.

Attālā: veiskups atsavoda nu draudzes bazneicas durvōs, priksplānā – tīkū Ištyprnōšonas sakramentu sajāmuši jauni rībiniši.

A. Mežmaļa foto

Jaunovas Marijas statuja sv. Ludvika bazneicas dōržā Krōslovā. Par bazneicas vēsturi un piļsātas muzeju nōkamajā numerī.

AICYNOJ AGLYUNAS BOLSS

● Pēc garym godim Aglyunā nomā, kūr cēlis slovanais priesters un pedagogs Aloizijs Broks, nu jauna atsagrīzuse katōļu gimnazija. Pī vinas nu iejom pīstyprynōts slovonō direktora un citēja bareljefs ar atticeigu uzrokstu, bet pre-tim parka pusē stōv 1998. goda 14. augustā īsvēteitais krucifikss, veļteits šō apbreinojamō cylvāka pīmiņai. Jō vōrdā nūsaukta skūla un īla cīmatā.

● Cytōs dīnōs uz kolna pī kopim, bazilikas sakrālō laukuma molā, kas īmitej Golgatu, na tikai Aglyunas Dīvmōtis dabasūs uzjīmšonas godskōrtejūs grandiozajūs svātkūs, puļcejas ticeigī un ekskursanti, lai nūlyktu

aizdagtu sveceiti, nu paaugsty-nōjuma uzmastu skatīni bazneicai un laukumam ar Krysta ceļa "Via Dolorosa" stacijom vōrtu veļvēs, azarym, augstajai dabasu veļvei vērs golvas...

● Svātōlūts svātku dīnōs īr kupli apmāklāts, lai pasmalto yudīni nu jō, jōstōv pa stuņdei un vairōk. Parostōs dīnōs pieja īr breiva. Kūpš jō iztaka nūvadeita leidz azara krostam, labikōrtōta apkōrtne un nu akmiņu krōvuma yudiņš iztak sešōs stryuklakōs (pa trejom kotrā pusē), pēc cīmatu un bazilikas apmeklējuma te var arī atsapyustīs, kai tū dora dzeivesbidry nu Mīnsteris (Vōcijā) Alberts un Marija Spōgi.

● Procesijōs sakrālajā laukumā kūpā ar symtim dīvlyudžēju pīsadola vysi Rēzeknes-Aglyunas dīcēzis, kaimiņu dīcēžu, arī cytu konfesijū priesteri nu kaimiņu zemem. Attālā prikšplānā Tilžas un Baļtinovas draudžu prāvests Alberts Budže.

● Meitinīs boltūs tārpūs un vainadzeņim golvōs kaisa zīdus svātō sakramenta ceļā, kū zam baldahīna hostijā nas kaidis cinejams un īvārojams priesters. Katōli, kod svātais sakraments īr jūs tyvumā, nūsamat ceļūs un atdūd gūdu.

● Varona un majestatiska īr bazilika svētku naktīs, īzgaismōta ar starmešim,

tōs tūrni it kai peld augši vērs zemis, ar zvonu un dzišmu par gūdu Dīvam tāvam, Jēzum Krystum un Jaunovai Marijai bolsym aicynūt dzeivōt leidza. Un īkvīna sirds teik pacylōta.

● Naskaitamas sveceišu līsmēpas kopu kolnā pī trejim krystim, kū nūlykuši Aglyunas svātku daleibnīki, apkōrtni īzgaismoj kai dīnā, sasylda un īpricynoj kotru.

● Simboliskais Golgatas kolns mirdz un laistōs sveču īzgaismōts 14. augusta naktī "Via Dolorosa" gōjīņa un lyuģōnu laikā – lejā aiz tō īr šō cela pādejō stacija.

A. VĒJĀNA VĒSTULE

Vēļ aizvīn prōtā un sirdī Jasmuižas un myusu pūdņiku svātki, Andreja Paulāna atjaunōtais ceplis, myusu sarunas par dzeivi, grōmotom, "Zemturi". Paļdis par "donotim" – dabōju nu P. Zeiles vīnu eksemplaru. Lobprōt palaseitu par jaukū, naaizmērstamū sastdīnu Raiņa jaunu dīnu zemē (tagad, dzeivōjūt Vesetas īlā, pasyuteišu avīzi pats – vīnu breidi, nasajīmdams jū, beju sovā prōtā nūdūmōjis: laikam cauri ar tū vīneigū latgaliskū gazetū! Labi, ka vēļ turpynoj īt pī laseitōjim. Jōnūtur! Es jau sōču ar īzsaukumu zeimem reikōtis, kai nazkod dareja Stepons Seļs...

Lai, kai soka, arī munā darbeibā nabyutu pōrtraukuma, nūsyutu mozu vosoreigu dzejūli. Pricōšūs, jo tys byus dereigs.

Jaunajai "Literaturai un Mōkslai Latvejā" īdevu plašōku recenzijū par V. Zalānes krōjumu, "Latvijas Vēstnesim" – par Donata Latkovska "Nacionalū atmūdu Latgolā". Par cik pyrmō pagaidom īznōk mozā eksemplaru skaitā, bet ūtra leidz "tautai praktiski nadaīt" – palik īstōžu komplektūs, vajaga īzmontōt "Zemturam" (kai tys šod un tod dareits – redakcijas ļaunā najims, ar jōm var vīnōtis. Asu jau runōjis).

Skaistō vosora mat sovu lūku uz atvosoras pusi, jauni starki vycynoj spōrnus. Es brauču uz Olyuksni, kur sīvas rodi dzeivōj. Tī 90. godūs ilgōku laiku padzeivōju, labi rakstejōs, aplēcīne atgōdīnoj Latgolu – ar azaru, ar eglem, bārzim pakajņu golūs. Augusta sōkumā otkon byušu poi sovas jyuras.

Lai labi veicas pošam, tyvinīkim, "Zemturam", īzdevēja darbeibai!

Ar sveicīni Andris Vējāns

AUGUSTA

ZVONI

*Tī nav kaiju, nī guļbu pōri,
Kas mums zemī ar dabasīm sīn:
Boltī zvoni uz mōkuļu spōrnīm,
Boltī zvoni pōr azarim skrīn.*

*Boltī sapnī nu tūrņu pērklīm,
Boltōs īlgas nu zemes kryuts –
Kaidūs apvōršņūs zeimēti mērki?
Kaidūs olūtūs skaņas dyuc?*

*Prosu pyrmūreiz, prosu ūtrreiz
Un vēļ praseišu trešūreiz –
Kōpēc sirds tai sovaidī nūtreis,
Kaida bryuce vairs nasadzeis?*

*Mēness – opols kai ceļmineite!
Zvoni gryb tū uz bryuces likt
Un tod augšanceļtīs nu reita
Un ar sauleitī sasatikt.*

1999. goda vosorā

JŌNS BROKS

KAIDREIZ VARAKĻŌNU PUSĒ

Pyrmōs drūšōs statistikōs un vyspōrejšōs zīnis, kas atsatic uz Varakļōnu apvyda tautas religiskū dzeivī, mums īr piejamas sōcūt ar 1742. godu, jo nu tō laika bazneicas arhīvā globojas "Metrica baptisatorum vadesiae Varslanensis missionis

Societaitis Jesu. Comparata Anno Domini 1742" (Jezus Sadraudzeibas misijas Varakļōnu bazneicas kristeitūs metrika. Sagatavōta 1742. Kunga godā). Grōmotu apgrīžūt ūtraidi un tod atšķirūt ūtru vōku, mums priškā īr šymā godā uzskōti lauleibu registri.

Nav jōsašauba, ka sōkumā kai kristeibu, tai lauleibu īrokstīm īr bejušas atsevišķas grōmotas, tikai vālōk tōs obas īsitas kūpā šaidā īriginalā veidā ođas vōkūs un cauršņureitas.

Šaidis naporosts divu grōmotu apvīnōjums, kai likās, īr bejis par

īmesli tam, ka dažs īnteresants, apskateidams krysteibu registrus un nūnōkdams leidz vītai, kur īroksti pasarōda ačgōrni, nav īdūmōjis grōmotu apgrīzt ūtraidi un sōkt skaiteit nu ūtra gola. Tōpēc arī lauleibu īrokstus nav nīmoz īvārojīs. Var nūprast, ka tai gadejis pat nūpītnajam Latgolas vacūs dokumentu pētnīkam Dr. B. Brežgo, jo jys, saceidams, ka īzpētējis Varakļōnu bazneicas arhīvu, pīmiņ tikai par 1742.

godā sōktajīm krysteibu registrim. Ūtru leideigi ar krysteibu un lauleibu registrim īkōrtōtu grōmotu, kas īr pyrmōs turpynōjums, leidz pat 1801. godam, kod Varakļōnūs saimnīkōjuši pasauleigī pristeri, kai nūprātams, Dr. B. Brežgo nav nīmoz redzējis. Ari Dr. J. Kleijutjenss pīmiņ kai 1742. godā sōktu tikai krysteibu metryku grōmotu.

Nūbeigums 4. lpp.

Studentu klubēš

EVA SMIRNOVA

ZEMES REFORMA UN PRIVATIZACIJAS PROBLEMAS

Vysūs vēsturiskajās Latgolas saimniecības pētījumus gon pyrms, gon pēc atmūdas, arī pēc Latvijas valsts izveidošanās radzām, ka stōvūklis nūvodā bejis daudz slyktōks nakai ctyur un tam par imesli uzskateita na vysai augleigō zeme, nalelais sōkuma kapitāls. Nabadzeibu veicyņōja zemes dalešona mantiniku storpā, ar kotru nōkamū paudzī nūgoboli palyka aizvīn sadrumstolōtōki.

Latgolas videjais zemnīks jūprūjom, strōdōdam savā saimniecībā, nagustī peļņi, tū irūbežōj nūdūkli, nūdavas, arī ražōjumu pošizmoksas un transporta pakolpōjumu augstōs cenas. Izvērtejt tagadejū situacyju un strōdojūt zemes streidu izskateišonas komisijā, rūdās priksstots, ka nu iprikšejos zemes reformas gaitā nūvārōtajim nūtykumim naasom nikō vūcejušis. Gimīņu streidi par montōjamū zemi rūdās prižu voi kaidu cytu kūku dēļ. Savā storpā nav spēigēas vīnōtis pat mōsas, pīkrytūšas montōtū zemi daleit pat slejōs. Dīmžāl, streidi lelōkū daļi nav vys par lauksaimniecībā izmontōjamū zemi, bet gon mežu masīvim.

Izvērtejt privatizācijas gaitu, konstateja, ka tei nanūrit vys, kai beja izplānōjuši lykumdevēji, un tys izraisa lauksaimniecībā radeitō ražōšonas potenciala likvideišonu, lauku idzeivōtōju bezdorbu un tam sekōjušū vyspōrejtū depresijū, tys ir, nasakūptas lūpu nūvītis, sātu pogolmus un arī pošu ikšejū pasauli. Saērstūt kolhozim, lauku cylvākim zuda dorbs, par kuru varēja dabōt realu naudu. Pošlaik pastōv tikai spēja sagōdōt sev un giminei pōrtkyku, nikū vairōk. Vinā nu Latgolas Pētniceibas instituta Tautsaimniecibas nūdaļās sēdem apsprīsta jautōjumus par privatizācijas procesa sakōrtōšonu, kas gon nagiva vairōkuma atbolstu.

Privātīpašumam beja jōkoncentras objektyūs, kuras varātu izmontēt un apsaimnikōt vīna gimine. Lauksaimniecībā radeitō ražōšonas likvidacija tyka nūsaukta par natipisku parōdeibu laikim. Privatizācijas gaitu kavēja gon kliudas statistikas nūdaļu dorba – skaitli natyka saskaņōti ar pyrmdokumentim. Tāpat nabeja arī sōkūtnejo kapitala pōrjimšonas, natyka prasēita stingra atskaišu disciplina. Lelūs uzjāmumus privatizēja jūs bejuši vadeitōji un gondreiz vīnersoniski, ar nūlyuku izkomplektēt un pōrdūt. Konkreti pīmāri Bolvu rajonā ir Kuprovas drenu cauruļu ryupneica, Bolvu gaļas un pīna kombinati. Pakōpeniski šī lelū uzjāmumi tyka pōrveidōti par paju sabīdreibom un pajas, prūtams, pīdareja nalelam vodūšūs darbiniku kontingentam. Šī cylvāki arī tagad dzeivōj tureigi, gondreiz vysī izveidōjuši sovus individualūs uzjāmumus. Rūdās jautōjums: kur nu bankrotējaša uzjāmuma aizgōjis darbinīks īgyvis kapitalu savai uzjēmēdarbeibai?

Latgolas uzjāmumu privatizācijas procesu saleidznyt ar Pireigas uzjāmumi, skaidrs ir vīns: Zemgalī un Vydzemī kapitāls nu jauna tyka īguļdeits ražōšonā, navys sovā mokā. Pīmāram, "Ādaži" ražōj dažaidu produkcijū un pazeistami Latvijas tērgā.

Par Latgolas uzjāmumu naveiksmeigū privatizācijas gaitu nīkas, voi tikpat kai nīkas natyca mynāts presē un cytūs masu medijūs. Tys tōpēc, ka paju sabīdreibōs vodūši darbinīki pošī isakļōvēs montas pīsavynōšonā un, prūtams, nasavēlējōs tū daudzynōt. Tehnikas un lūpu privatizacija nūvede pī likvidācijas. Munuprōt, tū varēja paredzēt jau 1992. godā un tikai tō beigōs šei privatizaceja klīva reprezentatīva.

Paju sabīdreibu bankrotim beja arī sovi objektivī imesli. Jūs apsaimnikōšonā nūnōkušōs plateibas

krasi sasamozynōjōs, jo sovu naudu beja īguļdejuši pajōs, bet, kod izastōja, tōs, prūtams, vairs nabeja, vitā nōce jīm lūpus, tehniku un zemi.

Sōkūtneji privatizacija beja icarāta kai process, kuram jōnūvad pī jauna lauksaimniecibas ražōšonas pacāluma. Tys daleji izadeve cytūs Latvijas nūvodūs, bet Latgolā nā.

Nūnōkūt privatizatōs rūkōs, kūpsaimniecibas īpašumu vajadzātu izmontōt ryupeigōk, lēlsaimniecibai sasadolūt, atkrystu vajadzēiba pēc itilpeiga pōrvaļdis aparata, atsaraiseitūs strōdojūtūs iniciatīva.

Likvidejamūs saimniecību lūpim un tehnikai beja bilancis, navys tērga vērtēiba, tys radeja spēju materialōs vērtēibas isagōdōt par nasamēreigi mozu cenu.

Streidi par zemes reformu sōkumā it kai aizsorgōtajim nu privatizācijas ganeibu masīvim, kur tōs beja īreikōtas uz bejušūs īpašniku zemes. Pyrmaajā kortā priksrūka beja tim, kas vēlējōs īgyt litōšonā un leidz 2000. godam nūformēt īpašumā kai montōtū vai par samoksu, tys ir, par privatizācijas voi kompensacija sertifikatim un jebkurā nu šim gadējumim tiseibas jōnūstyprnoy Zemesgrōmotā.

Privatizacijai sekōja inflacija, tērga zudums, cenu pazamynōšona uz lauksaimniecībā saražōtajim produktim leidz leimīņam, kas nakompensēj ražōšonas izdavumus. Tāpat arī jau pīmyntō patvāleigō poškrediteišonōs uz lauksaimniecibas uzjāmumu rēkina. Tūmār privatizacija nav dūmōta tikai tōlob, lai vysu un par vysu varu sagrōbtu sev, tū vajadzēja dareit tai, lai atteisteitu ekonomiku, sovu saimniecību un caltu kūpeigū. Bet ir vajadzēigs subjekts, lai saimniciski izmontōtū īgytū īpašumu, tys dūtu kūpeigu lobumu.

Bolstūtūs uz Rītumu pīredzi atzeistam, ka golvonais ir cylvāki, kuri prūt izmontōt īpašumu, lai gyutu peļņi. Mes asom privatizējuši zemi, bet voi šudīņ ir plaukstūša lauksaimniecība? Sastōdeiti daudzi biznesa plāni, bet tū vajadzātu dareit vīņ tod, kod bytu skaidrs, cik naudas un kaidis mērķis, kū vālamēs sasnit. Kū dāvuši šī plāni, var redzēt nu kredita G-24 liktyņa. Nauda pazuduse, bet beja dūmōta Latvijas laukim.

Īmesli, kōpēc privatizācijas procesu Latgolā naizadevēs isaldeit, mynāti dažaidi. A. Škēle tū formulējt tai: "Lai valsts sekmeigi atsateisteitūs un sabīdreibā nasarostūs sprīdze, napīcīšams privatizācijas temps. Tikai temps var sekmet šō jautōjuma atteisteibu" ("Nekustamais īpašums Latvijā", 05. 1998., "Privatizacija un privātā uzņēmēdarbība Latvija", 11. lpp.).

Zemes īpašumi lauku apvydā Latgolā vairōkumā gadējumu ir naleli (videji 15.3 ha), ekonomiski naizdeveigi, zemes tērgs praktiski nasadorboj. Dažaidu imesli dēļ nakustamūs īpašumu registrācijas process valstī rit lāni un darejumu ar tim ir moz. Registrācijas Zemesgrōmotā process daudzim potencialajim īpašnikim ir smogs finansialis slūgs, bez tam aizjam arī samarū ilgu laiku. Šūs imesli dēļ valstī jōveidōj taida zemes politika un jōroda taidi nūsaecējumi, ar kuru paleidzeibu varātu veicyņōt zemetērga kai ekonomikas pamatelementa atteisteibu, jōroda pīlnvērtēigs zemes pōrvaļdes mehanisms. Pēc reformas pabeigšonas varātu mainēitīs tikai tō uzdavumi, tī varātu bytu racionalōka apsaimnikōšona, īpašnikim sovstarpeji vinojūtīs, izveidōjūt kūpeigus īpašumus. Voi varom kū vūceitīs nu pagōtnis?

Leidz 1889. goda tisu reformai Krivijas Baltijas gubernōs nakustamūs īpašumu stōvūkli fikseja Zemesgrōmotu akti un tī nabeja kai atseviški registri. Faktiski šymā laikā par īpašniku varēja bytu tikai privi-

leigets cylvāks – dyčijteigs muižniks voi pīlšūnis. Stōvūklis mainējōs pēc 19. godsymta agrarōs reformas, jo īpašniku lūks byutiski pasalelynō, rodōs arī lelōka napīcīšameiba pēc publiska registra, kurā tyktu fiksatī nakustamī īpašumi un ar tim saisteitō darbeiba. 1889. goda tisu reforma nūdybynōja Zemesgrōmotu nūdaļās, kas ar nanūzeimeigim grūzējumim turpynōja pastōvēt leidz pat 1940. godam.

Šudīņ zemes reformas rezultatu juridiskai nūstyprnōšonai Latvijas lykumdevēji 1993. godā atjaunōja 1938. goda Zemesgrōmotu lykuma spēku un atbilstūši tam uzreiz naļōve izmontōt modernū dorba tehnojūgu Zemesgrōmotu ikōrtōšonā. Tūmār, jamūt vārā, ka tōs kai publiskis registers maksimāli ārtā un myusdineigā veidā jōpadora pīitamas un izmontōjamas valsts institucijom, pošvaļdeibom un privatom personom, bankom un formom, to datorizacija klīvise naatlikama. Tys ikļauts arī Eiropas savineibas PHARE programmas itvorūs šim dorbam jōnūrit atbilstūši programmai "Informētika", kuru finansēj valsts, bet dorbs golvonōkōrt veicams pošu spēkim, jo taidas programmas izveidōšona mynāta jau projektā.

Leidz 1996. godam zemes nūdūkļa lykums, kura likme beja nūteikta atkareībā nu zemes litōtōjim, beja naatkareiga nu zemes litōšonas mērķim. Nūdūkli apkrēinōja pēc fiksatās likmes, kuru pošvaļdeibas beja tiseigas palelynōt leidz pat 4,5 reizes, bet Latgolā tū beja gryuši eistynōt un zemnikim tys nōce tikai par lobu. Kadastrālō zemes vērtēiba laukūs pēc byuteibas beja videja kotram zemes litōšonas mērķim pogostā. Pīlšātā tei pēc nūteiktim kritērijim sadaleita vērtēibu zonos, bet šei vērtējuma sistema ir aptuvena un nadūmoju, ka taisneiga vysim. Munuprōt, problemas var rastīs na tikai Latgolas produkcijas ražōtōjim, bet arī ctyim, jo: Atsevišku lauksaimniecibas veidu ražōšonas pīaugums var radeit sarežģējumus, ja 1998. godā natiks atrysynōtas Latgolas produkcijas nūita tērga problemas. Tys nūzeimeji, ka, pīaugūt dorba režeijumam, var prasīs lauksaimniciskō pōrprodukcija, tōpēc steidzami jōrysynōj vaicōjums par eksportu. Tērga spējās ir izaveršīs gon Rītumu, gon Austrumu vērzīni, tūmār bytu jōzyņa, ka stingra vēreiba jōpīgrīž produkcijas kvalitātei, bet na kvantitātei. Bet jau 1996. godā daudzi zemes īpašniki, kuri atjaunōjuši tiseibas voi arī sōc izmontōt jaunōs tiseibas, nadūmōja par tū, ka byus jōmoksoj arī zemes voi nakustamō īpašuma nūdūkli. Strōdojūt LR VZD Bolvu rajona nūdaļi, nōcēs saskartīs ar tū, ka zemes litōtōji, kas tū vēl nav nūformējuši litōšonā, tū naspēj izda-reit un arī navālas nūformēt kai īpašumu.

Dimžāl, kai jau mynāts, zemes plateibas, kas it kai pīdarejušas valsts mežu fondam, tūmār tikai tagad ar lelu steigu teik nūformētas voi arī nūformējas kai īgytas īpašumā par moksu. Teik registrātas bez Bolvu rajona Žiguru vērsmežņiceibas paleidzeibas voi ja potenciali īpašniki vālas tū dareit, Zemesgrōmota saskaņā ar lykumdūšonu darbeibas teik apturātas. Nu tō var sacynōt, ka valsts mežu fondam, kas sastōda byutisku valsts budžeta rezervis vērtēibu, radīs nalykumeigs izsaimnikōtōjs. Žāl, bet zemes reformas gaitā tys atsaklōjis un na tikai tōpēc, ka zemes komiseju dorba produktivitātei natyka pīškrēta styngra kontrolis funkcija.

PHARE projektūs paradzāti vairōki apakšprojektī:

- Zemesgrōmotu registers,
- mērñiceibas dorbu procesā preciza zemes gobolu plateibas nūteikšona dobā ar datoru un tō pōrnesšona kadastra karti.
- geodeziskō teikla papylklus punktu uzmežēšona.

Skaidrs ir vīns: problemas, kas saisteitas ar zemes īgyušonu īpašumā, nav golvonōs, tōs klīvušas plašās un īpatnejas, tys ir, Latgolas zemnikim zyud vēlēšonōs īgyt īpašumā un apstrōdēt zemi, jo finansialōs problemas naļau reikōtīs elastēigi.

Privatizācijas pabeigšona varbyut sekmeitu finansialī īguļdējumī nu valsts budžeta?

ZAIGA MATULE

RĒZEKNES AUGSTSKŪLA UN LATGOLA

Nūbeigums

Rēzeknes Augstskūlas pōrsvora pīaugumu, saleidznyt ar DPU, devis apsteidzūs Ludzas rajona studentu pīaugums Ekonomikas un Humanitarajā fakultatēs — DPU uzjimtūs studentu skaits pādejis trejūs godūs bejis namaineigs, bet klōtinē uzjimtūs 1997. godā, saleidznyt ar iprikšeju, nu 14 pīaudzis leidz 18. Vysvairōk šō rajona jaunišu ir Dobaszynōtņu un matematikas fakultātē, kur ir specialitates, kū Rēzeknes Augstskūla nāpīdōvōj. LU 1995. un 1996. godūs uzjēme 13 studentus, 1997. godā — 19, klōtinē uzjīmīm vysvairōk izavēlējūs ekonomiku, tūmār tōs vērzīņa specialitatēs uzjimtūs skaits beja 7 reizes mozōks kai RA Ekonomikas fakultātē. Ūtrajā vitā jurista profesionalō izgleiteiba.

RTU 1995. godā uzjēme 19 Ludzas rajona jaunišus, 1996. godā — par 27 vairōk, bet 1997. godā — par 19, mozōk un šū samozynōjumu nakompensēja arī studentu skaits pīaugums cytōs mōceibu istōdēs, kur varātu studēt inženerzīnōtēs. Samozynūtīs īspējom vūceitīs klōtinē tōli nu dzeives vītas, rajona jaunišim nōcēs atsateikt nu inženerzīnōtņu specialitātem, kuras RA nāpīdōvoj un arī naklōtinē īgyt navar.

Nu Ludzas rajona jaunišim, kas 1998. goda rudinī studēja TU ūtrajā un vacākajūs kursūs (bez šamā godā uzjīmīm) datorvadeibas, elektronikas un energetikas profila specialitatēs vūcejōs 33%, mašīnzīneibu — 15%, datorzīnōtņū — 18%, byuvniceibas — 12, ekonomikas — 22%, bet nu 1997. godā uzjīmīm — atticeigi 24, 20, 20, 12 un 24 procenti.

LLU 1997. godā isastōja 21 šō rajona jaunišs un tys beja vyslēlōkais skaits Latgolas rajonūs. Pēc klōtinē uzjīmītūs skaits — 4,9 cylvākim, rēkinūt uz 100 potencialajim reflektantim, ijēme 2. vītu nūvoda un 19. vysas Latvijas lauku rajonu vyd. Lauksaimniecibas universitatē 1997./1998. mōceibu goda sōkumā vūcejōs 58, tymā skaitā 2 magistranti. Nu kūpskaita 33% beja naklōtniki. Saleidznyt ar ctyim Latgolas rajonim, Ludzas pusē vairōk lūpkūpeibas, laukūpeibas un vyspōr lauksaimniecibas specialitāšu kōrōtōju, tūmār 10 jaunūs lauksaimniecibas produkcijas ražōšonas specialisti, kū četru godu laikā varātu sajimt 23 rajona pogosti un rajona pōrvaļdes istōdes, navar uzskateit par pīteikamu nūdrūšynōjumu nūzares atteisteibai.

Nu 1997. godā uzjīmīm rajona jaunišim lauksaimniecibas un lūpkūpeibas specialitatē beja izavēlējušis 2, veterinārmedicīnu — 1, mežsaimniecību un mežisrōdi — 5, lauksaimniecibas mehanizacijū un kūkapstrōdi — 4, pōrtkykas ryupniceibu un mōjtūreibu — 4, ekonomiku — 5 cylvāki. 52%

beja nu pīlšatōm, tymā skaitā 34% tiši nu Ludzas. Specialitatēs, kas saisteitas golvonōkōrt ar lauku vīdi pīlšētiku beja 60%. Rajona pīlšatōs, prūtams, ir gimines, kas apsaimnikoj zemi voi gatavojas tū dareit, tūmār lelais pīlšētiku īpatsvors licynoj, ka daudzi studenti dizgon vōji saisteiti ar sova rajona lauku vīdi un vīgli varātu pasakļaut migracijū veicyņōsim faktorim.

Nu Blontu, Cyblas, Cyrmas, Golyševas, Istras, Lauderu, Pasīnes, Purenu, Rundnu, Zaļesjes pogostim 1997./1998. mōceibu godā LLU nabeja nivina studenta. Lelōkō daļa nu šim pogostim ir pī rubeža, bet bez tim vēl Isnaudas, Leidumniku, Pyldas un Pušmucovas nivina cylvāka nabeja trejōs vodūšajōs specialitāšu grupēs.

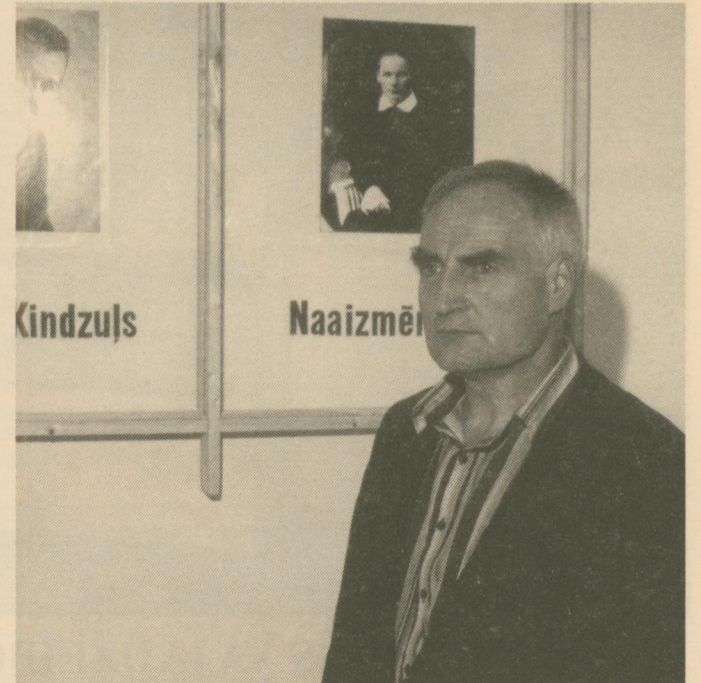
Latvijas Medicinas akademijā 1995.—1997. godūs isastōja pavysam 3 cylvāki voi vīdeji trejūs godūs 0,22 cylvāki, rēkinūt uz 100 potencialajim reflektantim, tys ir 3,2 reizes mozōk kai vīdeji nu Latgolas lauku rajonim. Uz privatajōm augstskūlom dūdas pavysam moz jaunišu: 1995. godā nivina, nōkamajā — 7, 1997. — 3. Latvijas Evangeliski luteriskajā kristēigajā akademijā uzjīmīti 4, Stortautyskajā praktiskōs psiholoģijas institūtā — 3, Latvijas banku akademijā — 2, mōceibu centrā Tureiba — 1.

Latgola ir nalela teritorija, tūmār izgleitōšonōs procesā ir byutiskas atskireibas storp rajonim. Pyrmais atteisteibas modelis ir Rēzeknes un Daugavpīļs rajoni, kas aptver lelōkōs pīlšātas, ūtrais — nu tōm attlōki Bolvu un Preiļu rajoni. Geografiskō stōvūkļa dēļ Ludzas un Krōslovas rajonūs izapauz obu izeimes, tūmār Krōslovas rajons tyvōks 1. modeļam. Daugavpīļs un Krōslovas rajonu izgleiteibas atteisteibu itekmī etniskō sastōva īpatneibas, kur daļi jaunišu augstskūlas izvēlē svareigas ir īspējas vūceitīs krīvu volūdā. Pyrmajam modeļam rakstureigas tyvejōs augstskūlas un leidz ar tū arī Rēzeknes Augstskūla.

1997. godā, saleidznyt ar iprikšeju, golvonōs izeimes tōs, ka sasamozynōja klōtinē uzjīmītūs jaunišu skaits augstskūlōs ōrpus nūvoda un nādaudz pīauga uzjīmītūs tiši Latgolas augstskūlōs. Naklōtinē uzjīmītūs skaits ir pīauga, tūmār 1997. godā beja zam vīdeji rōdeitōja nūvoda rajonūs.

Rajonūs, kur augstōkō izgleiteiba atsateista pēc 2. modeļa, jauniši orientēti golvonōkōrt uz Reigu. Daudzi nu jim, nasaskatejūši pozitīvu ekonomikas atteisteibas perspektīvu sovā rajonā, golvaspīlšātā icerejūši na tikai vūceitīs, bet arī atrast dorbu.

MUZEJA NADĪNAS

PĒTERS LŌCS

Ar 1. augustu Latgališu rakstniecības muzejs sovu darbeibu izbeidz Pīlčinē sakarā ar skūlas ākas pōrprofilēšonu mozgadeigūs lykumpōrkōpeju istōdes vajadzēibom, pōrsaceļ uz Rēzeknes 14. orūdīgnazīti, kuru voda Olga Vogule. Šei gimnazija atsarin vītā, kur vōcu okupācijas laikā beja lāgers — koncentrācijas nūmetne. Telpas samarā pīteicēgas, jo najam vārā, tai sōkūt, politiskū nūkrōsu, tōs ir tagadējā Varūņu ilā, šōs gimnazijas kūpmītnes aktu zālē. Darbeibu atjaunōsim na ōtrōk kai pēc trejim mēnēsim, lūtī daudz dorba jōigulda vysa sakōrtōšonai. Tys varātu byut uz novembra svātīkim. Mainōs arī muzeja darbeibas vērzīņš. Jo Pīlčinē jys beja saisteits arī ar pogosta dzeivī,

to tagad byus teiri literarisks.

Tai ir iznōcis, ka pogosta vadeiba goreigōs vērtēibas atstōjuse ūtrajā plānā, pyrmaajā izvērzūt materialōs. Jaunajā istōdē pogosta ļaudim teik pīdōvōtas trejdesmit dorba vītas.

Šam nomam lūtī gara vēsture. Jys calts speciali skūlai godūs, kod par pogosta vacōkū strōdōja pyrmos Latvijas breivvalsts pādejis priksādātōjs Jezups Ezeriņš. 1941. godā jū represēja, aizgōja būjā kaut kur Kirovas cīstumūs — nūsausts. Leidz ostōņdasmytajim godim te pastōvēja skūla, tod beja ikōrtōts dispensers, kaidu laiku stōvēja tukša, vēļōk otkon atvēre skūlu. Dzeive gōjuse kai pa vīļim.

KAIDREIZ VARAKĻŌNU PUSĒ

Sākums 2. lpp.

Nav akceptējama kaidreiz myusu pusē laseita dūma, ka metrykās 30 gadu laikā byutu atzeimāti tikai divu vai treju jezuitu goreidznieku uzvārdi ("Katoļu Dzeive", 1930. g., Nr. 12).

Jau 1742. godā metriku irokstūs viņ figurei treju jezuitu priesteru, prūti, Jura Riškeviča, Ontona Rutkovska un Jōņa Lukaševiča vārdi. Godu rytumā viņi vārdi pazudu, cyti nōk vitā, bet vysā jezuitu darbeibas periodā ir pavyssam moz taidu godu, kod metriku irokstūs pasarōda tikai vina goreidznieka vārdš.

Ar tū, zynomš, nav saceits, ka jūs skaits šymā laikā Varakļōnu apvydā byutu bejis piteikams vai pat lels. Kaida jezuitu sastōdeitō misijas dvēseļu saroksta ivodā poši jī atzeist, ka goreidznieku bejis moz. Tys tai tōpēc, ka lūti plašas bejušas misijas rubežas. Jī roksta, ka Borhu dybnotō jezuitu misija rubežojusēs ar Rēzeknes draudzī un mes nu metriku irokstim radzam, ka jūs apyupī bez tagadejō Varakļōnu draudzīs vėl bejušas ari Viļānu, Vydsmuižas, Stērnīnes, Borkovas, Atašinīs draudzī teritorijas. var saceit, ka juzuitu misijas apyupejamais rajons nav bejis mozōks, ja na lelōks par vysa tagadejō Varakļōnu dekanata teritorijū. Tys lik sacynōt, ka misijas goreidznieku skaits bejis ōrkōrteigi mozs, seviški vėl, ja ivārojām, ka tūlaik ni jezuitu, ni ticejus pōrsavitōšonai nabeja ni tegadejōs ōtrūs satiksmes leidzekļū, ni ari lobūs ceļū. Tōpēc 1742. un vālōkūs godūs bārni dažkōrt krysteiti mōjōs, bet goreidznieks vālōk papyldynōja krysteibas ceremonijas. Napicīšameibas gadejumūs bārnu krystejuše kaida Katryna Suhaževska (Sucharsewska) un vėl vina cyta persona.

Vysas metrykas leidz pat 1801. godam raksteitas latiņu volūdā, personu vārdi, vītu nūsaukumi – pēc vītejōs izrunas pūļu raksteiba, kas lycinoj par misionaru lobajōm latvišu volūdas zynōšonom. Kai mums naporosta un myusu vēsturis literatūrā

tikpat kai nafikseita sovaideiba, atskaitūt Dr. P. Stroda nūrōdejuumu cytā sakareibā, jōatzeimej sivišu uzvārdim izskana – ova. Pimāram, ja veirs vai tavs ir Trūps, tod sīva vai meita – Trūpova, Strods – Strodova.

Vėl tagad Varakļōnu apvydā pazeistamī uzvārdi Broks un Justs tūlaik raksteiti kai Broka un Justa. Var dūmōt, ka tūreizejā izrunā tī byus scanējuši kai Brōka un Justa, jo vėl XX godsymta pyrmajā pusī vīteji idzeivōtōji nu vacōkōs paaudzīs parosti saceja Brōka un Jūsts.

Krysteibu irokstūs atzeimāts bārna krysteišonas laiks (gods, mēnesis, dīna), vārdš un uzvārdš, tāva un mōtis vārdi, dzeivis vīta (navīmār), krystavacōku vārdi un krysteibu ceremonijas vadeitōja uzvārdš. Dažreiz pādejaus atzeimāts tikai ar inicialim. Bārna dzimšonas laiks nav uzrōdeits.

Lauleibu registrūs ir tūs laiks, laulojamūs un divu lyciniku vārdi un uzvārdi, asistejušō goreidznieka uzvārdš. Ja kurs nu laulojamajim ir atraitnis, tod ari tys atzeimāts. Vīmār ir pibiļde, ka lauleibas nūteik pēc trejom saukšonom. Laulojamūs dzeivis vīta uzrōdeita na vīmār, nav mynāts jūs vacums.

Mums zynomajā krysteibu metriku grōmotā iroksti sōcas ar 1742. goda 26. martu, lauleibu metriku grōmotā – ar tō poša goda 1. apri. Pyrmōs grōmotōs registrātōs ceremonijas izdarejis tavs Juris Riškevičš.

Pats pyrmāis krysteibu iroksts apstypryno, ka 26. martā nūkrysteits Mikejš Dzipslis, Pītera un Mariannas dāls nu Rēzeknes, krystavacōki – Mičels Trūps un Maija Zogotova (mes saceitu – Zogota), krystejis tavs J. Riškevičš S. J.

1742. godā krysteitajim dūti Mikeļa, Andreja, Pītera, Oduma, Majas, Jezupa, Jōņa, Elizabetis, Mariannas, Mōrtēna, Gedrona, Modesta, Gertrūdas, Annas, Dorotejas, Margaritas, Magdalenas, Ontōna, Jākuba, Georga, Demetrija, Mateisa, Agatas un Bartolomeja vārdi.

Nu uzvārdim 1742. goda krysteibu metrikoš figurej Seržani, Trūpi, Poči, Mozgas, Broka, Pejši, Indāni, Mozuli, Tuči, Žedri, Caunāni, Sondori, Juškas, Garanči, Prikuli, Bluzmas, Stalidzāni, Kanči, Svylyni, Grezas, Sporāni, Nagli, Opolais, Klovuži, Vylkauši, Vaivodi, Limanoviči, Strodi, Gruduli, Kondrati, Dzērkali, Eiduki, Pūdņiki, Solazemņiki un Pušmucāni.

Lela daļa nu šim uzvārdim rakstureiga ari tagadejai Varakļōnu draudzei, bet cyti šudiņ vairōk izplateiti Viļānu, Vydsmuižas, Borkovas, Stīrnīnes, Atašinīs apvydūs. Tū apstypryno ari vītu vārdi, kas figurej šymā registrā: Varakļōni, Lōdāni (tagad Varakļōnu draudzī), Gribaļci (tagad Vydsmuižas), Galeni (Vydsmuižas tagadejais nūsaukums, munuprōt, skaņ lobōk par Gaļānim), Mormūstīne (tagad Murmastīne Borkovas draudzī), Stērnīne, Atašīne, Borhianova (Borkova).

Pyrmāis lauleibu iroksts 1742. goda 1. apri lycinoj, ka pēc iprikšējom trejom saukšonom, asistejūt tāvam J. Fiškevičam, lauleibu nūsļaguši Jōņš Briška un Oda Strodova (pa myusejam Strode), obi atraitni un nu Galenim.

1755. godā nūgali Varakļōnu misijas lauds pīdzeivōjuši tō laika apstōklim rātš un naporostus svātūs. Bazneicas krysteibu un lauleibu metriku grōmotos izdareits naporosts iroksts latiņu volūdā, ka bazneicas generalajā vizitacijā 16. decembrī šōs grōmotas pōrbaudējis un parakstejis veiskups Ontōns (Antonius), blokus tam ir zeimūgs lakā, tikai, dīmžāl, nazizosams.

Tei Varakļōnūs beja pyrmō taida vizitacija, kurai apstyprynojuumu asu redzējis sovom acim. Zynūt, ka nu 1754. leidz 1763. godam Livonijas veiskupa sēdeklis pīdareja Ontōnam Ostrovskim, varam saceit, ka teiši jys beja tys vizitors. Tymā laikā misijā strōdōjuši jezuiti Ontōns Viļkevičš un Mārītiņš Semaško.

A. MEŽMALIS

ONTONS UŠPELS – SEIKPLASTIKAS MEISTARS

Šō goda jūli vīns nu zorainōs Ušpeļu keramikas ciļts spēka zorim – Ontons piktū, jubilejas personalizistōdi, reikōja Cēsīs. Kai jau varēja sagaideit, storp tradicionālajim pūdņiku darynōjumim, kuri Ontonam apzeimūgōti ar sova talanta ipatneibom, beja gon svilpauniki, gon originali plūdi ar reliefa veidōjumim uz sōnim, daudzžuburaini svečturi, dekoratīvi škeivi ar figuralom kopozicijom. Jys sovu fisu velteji, tai sokūt, ryupnicyskam pīprasejumam, darynojūt servisiz un cytus lītīskus priksmatus, gon ari sovai dvēselei, veidōjūt izteiksmeigas figuras. Un atradis sovdaibeju tūs pasnēgšonas maniri: it kai uz pusem pōgriztā pūdā, tai sokūt – keramika atsaklōjas keramikā. Ni šī pūdi, ni pošas figuras nateik glazeitas, saglōboj mateitu dabeiga mōla zaltainu myrdzumu un ar tū viņ jau ir burveigi.

Par šū Ontona Ušpeļa "vōjeibu" kotrs varēja pīcōnīs kaidā nu tautsaimniecības izstōdem, kū divas reizes Viļānūs sareikōja Latgolas lauksaimniecības izmēginōjumu staceja un tī, lai jys stōsteja, velteiti tōlaika leramikas dzeivajam vacmeisteram Polikarpam Cernavskim (gribis pībilst, ka figurom beja zynoma portretiska leidzeiba), tūmār tōs beja ari vyspōrynōtas: kai pūdars grīz rypu un veidoj sovus dorbus, kai tus kūpā ar paleidzi – sīvenū vad uz tērgu, un pēc veiksmeigas pōrdūšonas pajam kaidu krūzi ola un uzraun danci. Pēc smoga dorba un kod kabatā ir saimniecībai tik vajadzēigō nauda, var ari pasapricōt!

Tagad Ontons Ušpeļš, kura seņči, ari tavs Ontons un mōte Julija nōk nu Preiļu Sylajōnu pogosta, dzeivoj Rēzeknes mōlā un tī kyupynoju sovu ceplī, nu kura iznōk tik breineigi dorbi. Stōstā, kad uz breidi pōrtraucūt mōla meiceišonu vai kaida dorba veidošonu varit dzērdēt putnu bolsus nu tyvejō Ančupānu meža. Tagad tai aizarōvis ar sovu dailū omotu, ka līkūfīs – jau šyupejam, blokus grīzusēs pūdņika rypa, tōs dzisme tai ipasatykuse, ka nikō cyta vairs nagrybūt dareit. Par tū rypas dyukšonu nabyus samalōts ni teišā, ni pōrnastā nūzeimi, jo zemnika mōjā (ar pūdīm viņ nabeji paēdis, ka naapstrōdōji zemi, naudzēji labeibu un naturēji lūpus, nagōji kolhoza dorbus) navarēja iztik. Pi tam padūmu laikā lykumu burta kolpi tai viņ centēs mōjražōtōju aplikt ar kai ni lelōkim nūdūklim, jūs nainteresēja, ka keramika var byut ari mōkslas nūzare.

Varbyut ka tāva savuiceits un mōtis atbalsteits, varbyut jusdams, ka pūdņiceiba reiz atsabreivōsis nu aizspridumu žnaugim un iņims sovu vītu storp mōkslom, atsaraus nu

omotniceibas, varbyut mōkslas zynōtnika Jōņa Pujata revolucionarūs ideju spōrnōts, bet sešdasmytājūs godūs Ontons drūši isaroda Rēzeknes mōkslas vyduškūlā, kur tūlaik sōce veidōis keramikas studija, lai kliutu par diplomēitu meistaru. Jō pimārs beja tik aizraujūs, ka tam sekōja jaunōki brōli Pīters un Viktors.

Nu 1972. goda O. Ušpeļš ir Mōksliniku savineibas bīdrs, jō dorbi radzami daudzūs muzejūs un personēigōs kolekcijs. Pādejus godus, kai viņā nu bukletim roksta loba keramikas vyspōr un O. Ušpeļa pazinēja, Silvija Rybakova, "vairōk pisavērisis folkloras temai, aizzarōvis ar plastiku un pasarōdis interesanti dorbi, kas atklōj jō daudzskautnainō talanta sovdaibeigōs izeimis". Ontons veidōjis vairōkas nūzeimeigas tematiskas trauku un dekoratīvūs priksmatu grupas ar plastiku. Plastiskūs tālu pasaulš jam tyvs, tam ipatneja volūda, kurā jys atklōj sovus pōrdzeivōjumus un dzeivis pīredzi. Ontona dorbūs plaši interpreteita maizis tema, jō orāja un pūdņika dorbā jys saskota daudz leidzeibas, sovukōrt vysmeilōki jam ir Leigū un jōņu dīnas motīvi.

Dzejūli "Nu Latgolas mōlā", velteitā O. Ušpeļa personalizistōdi Reigā 1980. goda 1. martā, dzejiniks Jōņš Gurgōns roksta:

"Nu Latgolas mōla
Tūp krūzis,
Nu sīna vōla –
Tūs krōsa".

Skateitōji byus pamanējuši, ka zālō patīšam ir Ontonam meilōkō krōsa, kas tik labi sadzeivoj, harmonej ar ūtru – saulis un labeibas lauku brīduma dzaltonō. Dažureiz pazib ari zylō – voi Latgolā jōš tryukst upju un azaru krostūs, voi tik bīzi nav radzāts dzaltons rudzu pakalņēš uz zyla azara fona!

Ontons Ušpeļš keramikas figuru ivītōšonu apskatei atvārtūs pūdūs ir sōcis ar kū cytu, bet izteiksmeigōk ir jō jau pīmynātā picu grupa, velteita skūlōtōjam B. Cernavskim. Vėl jys kū to taidā pošā gorā veltejis vacmeisteram Andrejam Paulānam un Polikarpam Vylcānam. Vīns nu jaunōkajim ir velteijums Latgolas nūvoda kulturās dīnom Reigā, ar kuru pōzēja A. Paulāna jaunō cepla atklōšonā Jasmuižā.

O. Ušpeļš pīsadola vysūs pasōkumūs Latgolā un republikā, reikoj izstōdis un brauc godatērgūs, jau vairōkus godus ir daleibņiks ari storpautyskajūs tērgūs Oldenburā Vōcijā un Bavarijā.

Attālā: Ontons Ušpeļš ar sovu jaunōki darynōjumū.

Autora foto

VYSOM DZEIVIS VAJADZEIBOM

... Cik veikalu un veikaleņu pasarōdejis Preiļūs nu jauna, cik jau bankrotējis, nivīns vairs nasajem izskaiteit. Un tai varbyut napamaneita paītu ari jaunās tērgōtovas atvēršona Raiņa bulvarī, ja tei nabyutu kas īpašs. Kai "zemturam" pastōsteja salonveikala "Feja" īpašņiks Jōņš Vylcāns, to te pagaidom ir vīneigō vīta, kur lēši var īsagōdōt vītejūs mōksliniku gleznas, kur biškūpējus

gaida taidas preces, kū natrassi cytur un taidi dekoratīvi izstrōdōjumi nu voska, kaidu cytur nav. Da kū tī runōt, te vysš na tai kai pi cytim. Te vysš vysom dzeivis vajadzeibom, te tu vari nūdūt veļu mozgōšonā un kostimu ķīmiskajā teireišonā... Storp laipnajōm pōrdevējom ir direktore, Jōņa dzeivesbīdre Digna.

L. Obrumānis foto

E. KARŪDZŅIKS

TREIS MUOKSLYS

As treju muokslu muoksliniks
kai treju duorzu duorzņiks,
kur pučēitis zīd vysaidys
kai trejis muoksls dažaidys,

Deļ mani pošā golvonuo
ir poezeja slovonuo
ar vuordu vyngurū rytumu,
ar satureigu kūpumu.

A malny boltuo grafika
par tū maņ ciši patyka,
ka cyta kuo tai nabeja, –
viņ izteiksmeiga lineja...

Tok sirdei munai mīluokuo
ir muzyka, kas smolkuokuo
nu vysu treju muosu ir.
Tai melodeja ceļu škir!

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Dybnotōjs – A. Rancāna izdevniecība,
posta indekss – 3053.

Atbildeigais redaktors A. Rancāns

Masu informācijas leidzekļa registrācijas
apliceiba Nr. 1609, iznōk nu 1994. goda
30. decembra cētras reizes mēnesī –
pīktidnōs. Izdevēja nūrēkinu kōnts
Latvijas Unibankas Preiļu nūdajā
Nr. 468425, kods 310101900.
Izdevēja adrese: A. Upeiša iļā 3–49,
Preiļi, LV-5301, tālrūns 8-253-21516.
Ispīdlūksne, Līvijas Kalvānes
datōrsalykums un Solveigas Sarkanes
datōrmakēišona, īspīsta SIA «Latgales
druka» Bazneicas iļā 28,
Rēzekne, LV-4601.